
ЕМОЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ У СТРУКТУРІ ФАСИЛІТАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

---

*Радчук Галина Кіндратівна¹, Адамська Зоряна Михайлівна²,
Свідерська Галина Мирославівна³, Андрійчук Іванна Петрівна⁴,
Олексюк Вікторія Романівна⁵*

¹ Доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології розвитку та консультування, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5809-544X>

Researcher ID: F-7586-2018

² Кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології розвитку та консультування, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8288-836X>

Researcher ID: I-7581-2018

³ Кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології розвитку та консультування, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5654-3512>

Researcher ID: I-7642-2018

⁴ Кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології розвитку та консультування, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8668-0179>

Researcher ID: I-7228-2018

⁵ Кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології розвитку та консультування, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3275-7433>

Researcher ID: I-8681-2018

UDC: 159.9.378

Address for correspondence, e-mail : editpsychas@gmail.com

Copyright: © Halyna Radchuk, Zoryana Adamska, Halyna Sviderska, Ivanna Andriychuk, Viktoria Oleksiuk

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню та емпіричному дослідженню особливостей розвитку емоційної спрямованості у структурі фасилітативної діяльності майбутніх психологів. Актуалізовано проблему розвитку готовності студентів-психологів до здійснення фасилітативної діяльності. Визначено, що сутнісною основою професійного становлення психолога-фасилітатора є професійне самовизначення, яке співвідноситься зі змістом особистісного самовизначення. Індикатором ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця, його загальної спрямованості виступає емоційна спрямованість особистості. Проаналізовано підхід Б. І. Додонова, згідно з яким емоційна спрямованість особистості визначається її потребою в емоційно насиченому змісті самого процесу діяльності, в переживаннях як самодостатніх цінностях і виражається в діяльності, мотивує її і впливає на вибір сфери діяльності та її процесуальні моменти. В основу емпіричного дослідження покладено класифікацію ціннісних емоцій Б. І. Додонова. Емпіричне дослідження особливостей емоційної спрямованості майбутніх психологів продемонструвало, що для більшості з досліджуваних притаманний високий рівень альтруїстичної, гедоністичної, комунікативної і романтичної емоційної спрямованості. Зроблено припущення про те, що саме такі особливості емоційної спрямованості майбутніх психологів відповідають сутності й структурі їх фасилітативної діяльності і в майбутньому зможуть забезпечити її ефективність.

Ключові слова: фасилітація, фасилітативна діяльність, фасилітативні здібності майбутніх психологів, загальна емоційна спрямованість.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку українського суспільства актуалізував необхідність вирішення цілої низки гуманітарних проблем. Особливе місце серед них посідає необхідність теоретико-методологічного обґрунтування і професійного застосування нових методів психологічної допомоги особистості. Головною проблемою у роботі психолога сьогодні можна впевнено назвати проблему фундаментального відчуження від власної особистості: «Глибинне розходження між нашими поняттями і тим, що ми дійсно відчуваємо, між інтелектуальною структурою наших цінностей і ціннісним процесом, який неусвідомлено протікає в нас, –

частина фундаментального відчуження сучасної людини від самої себе» (Роджерс, 2002: 399). Тому робота психолога буде ефективною тільки за умови усвідомлення цінності та унікальності кожної особистості, незалежно від її віку, статі, проблем і можливостей. З цієї позиції головним процесом, який здатен забезпечити таке недирективне керівництво суб'єкт-суб'єктною взаємодією з клієнтом, розглядають фасилітативну діяльність психолога.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі професійно-особистісного становлення психолога присвячено чимало праць вітчизняних дослідників (І. П. Андрійчук, О. Ф. Бондаренко, Т. І. Білуха, Т. А. Ві-

люжаніна, Ж. П. Вірна, І. Б. Волеваха, Г. Ф. Гончаровська, Л. В. Долинська, З. С. Карпенко, В. М. Мазур, С. Д. Максименко, В. Г. Панок, К. В. Пилипенко, Н. І. Пов'якель, Н. В. Пророк, Г. К. Радчук, М. В. Савчин, О. М. Усатенко, Н. М. Фалько, А. В. Фурман, Н. В. Чепелева, Ю. Г. Шапошникова, Н. Ф. Шевченко та ін.).

Дослідженню проблеми фасилітації присвячені праці І. М. Авдєєвої, М. С. Андрущик, А. О. Бакай, Г. О. Балла, О. І. Власової, Е. У. Гуцало, М. Й. Казанжи, О. О. Кондрашихіної, Н. В. Лук'янчук, П. В. Лушина, С. О. Оліфіри, О. П. Саннікової та ін.

Однак, у вітчизняній психології дуже мало уваги приділяється розвитку готовності майбутніх психологів до здійснення фасилітативної діяльності. Тому **метою** статті є теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження особливостей розвитку емоційної спрямованості у структурі фасилітативної діяльності майбутніх психологів.

Наукове обґрунтування методології дослідження. Професійне становлення фахівця супроводжується численними суперечностями між особливостями його особистісного розвитку і вимогами майбутньої професії. Однак цілісність процесів особистісного та професійного самовизначення полягає «не стільки у підпорядкуванні другого першому, скільки у їх взаємодії та взаємозбагаченні на основі гармонізації процесів персоналізації та персоніфікації. При цьому суть та успішність професійно-особистісного самовизначення фахів-

ця повинні визначатися не тільки і не стільки критеріями персоналізації – досягнення певного професійного статусу, але, перш за все, критеріями персоніфікації – визначення себе в професії на основі усвідомлення і прояву свого істинного Я та своїх цінностей, набуття індивідуального способу існування себе у професії, і, разом з тим, відкриття та збагачення свого Я через можливості професійної діяльності» (Радчук, 2014: 115).

У цьому контексті професійно-особистісне становлення майбутнього психолога слід розглядати як процес самоорганізації і саморозвитку суб'єкта власної діяльності, здатного до самовизначення, акцентуючи увагу на необхідності зовнішніх ініціювань бажаних для нього тенденцій саморозвитку через створення сприятливого освітнього середовища. Саме тому більшість сучасних вітчизняних науковців (Е.У. Гуцало, М.Й. Казанжи, О.О. Кондрашихіна, П.В. Лушин, Г.К. Радчук, С.О. Хілько та ін.) особливу увагу звертають на реалізацію фасилітативного підходу у підготовці майбутніх психологів, під яким розуміється процес управління ситуацією розвитку наявного потенціалу особистості. Такий супровід сьогодні називають фасилітативним і саме він забезпечує формування готовності особистості, що розвивається, до самостійного пошуку проблем і їх вирішення, розвиток її творчого потенціалу, вміння діяти і жити в нестандартних умовах, у швидко змінюваному світі, а основний механізм такого супроводу – фасилітацією. Саме в такому фасилітативному

середовищі можливий розвиток фасилітативних здібностей майбутнього психолога.

Здійснений нами теоретико-методологічний аналіз (Г. О. Берулава, С. Л. Братченко, Е. У. Гуцало, О. О. Кондрашихіна, Г. К. Радчук, К. Роджерс, М. В. Савчин, Д. Фрейберг та ін.) дозволив визначити фасилітативні здібності майбутнього психолога як інтегральне поєднання мотиваційно-ціннісного, когнітивного, особистісно-рефлексивного і діяльнісного компонентів, яке виявляється у здатності забезпечувати власне ефективне функціонування, становлення, розвиток, і сприяти повноцінному розвитку іншої людини. Відповідно фасилітативними здібностями майбутніх психологів ми визначаємо самоактуалізованість, осмисленість життя, внутрішню мотивованість, рефлексивність, самоповагу та саморозуміння, автентичність, емпатійність, впевненість в собі, відповідальність, здатність до прийняття, поваги та розуміння інших, до допомоги та підтримки; здатність створювати особливі умови для розвитку особистості (Радчук, Адамська, Олійник, 2019).

Сутнісною основою, своєрідним механізмом професійного становлення психолога-фасилітатора впевнено можна назвати професійне самовизначення, яке є неперервним процесом пошуку та набуття молодою людиною смислів своєї професійної діяльності, відкриття та реалізації свого Я як професіонала, здійснення вибору у проблемних ситуаціях, котрі ставить перед ним професійна діяльність, що постійно змінюється та ускладню-

ється. Основою професійного самовизначення виступає особистісне самовизначення людини, система базових цінностей та смислів, що визначає її ставлення до себе та до життя загалом (Радчук, 2014). В свою чергу, професійне самовизначення завжди включає емоційну спрямованість особистості, як індикатор ціннісних орієнтацій фахівця, його загальної спрямованості.

Проблема емоційної спрямованості знайшла своє відображення у дослідженнях Б. І. Додонова, О.М. Доценко, О.І. Семененко, Г.Є. Смирнової, Г. В. Ложкіна, О.В. Наумкіної, І.Г. Павлової, Т.О. Пашко, О. М. Реви та ін.

Зокрема, Б.І. Додонов звертає увагу на суперечливу функцію людських емоцій в організації людської діяльності, які одночасно виступають як оцінки і як самоцінні цінності, як «пеленгатори» мотивів і цілей, і як особливі, самостійні мотиви. При цьому емоція в ролі оцінки спрямовує діяльність людини на оволодіння тими чи іншими позитивними об'єктивними цінностями і подолання негативних, а в ролі самостійної цінності, «наповнює значущістю» сам процес діяльності, формуючи у суб'єкта схильність до неї (Додонов, 1978).

Особливу увагу дослідник звертає на ті емоції, яких найчастіше потребує суб'єкт і, які надають безпосередньої цінності самому процесу її діяльності. Саме завдяки цьому професійна діяльність «набуває якості цікавої роботи, цікавого навчання, цікавої гри чи «солодких» мрій, приємних спогадів то-

що» (Додонов, 1978: 106). Тобто дослідник включає до своєї класифікації тільки ті емоції, які в свідомості постають як «цінні» переживання: альтруїстичні, комунікативні, глоричні, праксичні, пугнічні, романтичні, гностичні, естетичні, гедоністичні, акізитивні.

Емоційна спрямованість особистості, в тому особливому значенні, яке дослідник надав цьому феномену, є тим аспектом спрямованості людини, який визначається її потребою в емоційно насиченому змісті самого процесу діяльності, в переживаннях як самодостатніх цінностях. Вона виражається в діяльності, мотивує її і впливає на вибір сфери діяльності і її процесуальні моменти (Додонов, 1995).

Як зазначає Б.І. Додонов, типологічну специфічність проявів особистості, неоднозначні зв'язки між типом загальної емоційної спрямованості (ЗЕС) людини і її провідною діяльністю значною мірою обумовлює феномен «проникнення». Це особливий спосіб домінування одного з факторів емоційної спрямованості, який полягає в тому, що прагнення людини, яке виявляється дещо більш вираженим, ніж інші, набуваючи функцію своєрідного їхнього лідера, починає відігравати значно більшу роль в житті особистості, ніж відіграв би при «конфліктній» будові її мотиваційної сфери, коли кожне прагнення може реалізувати себе, лише «витісняючи» інші на задній план. Таким чином, тип ЗЕС – це певний варіант координації спонукань особистості

шляхом об'єднання навколо найсильнішої з них (Додонов, 1978).

З метою дослідження особливостей емоційної спрямованості у студентів-майбутніх психологів ми використали методику Б.І. Додонова (Смирнова, Наумкина, 1997). У емпіричному дослідженні взяли участь 57 студентів IV курсу, спеціальності «Психологія» Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Відповідно до особливостей обробки результатів, за відповідь «так» нараховується 2 бали, за відповідь «ні» – 0 балів і за відповідь «не знаю» – 1 бал. Методика діагностує 10 видів емоційної спрямованості: 1) альтруїстичну; 2) комунікативну; 3) глоричну; 4) праксичну; 5) пугнічну; 6) романтичну; 7) гностичну; 8) естетичну; 9) гедоністичну; 10) акізитивну. За кожним з цих видів емоційної спрямованості досліджувані можуть набрати від 0 до 12 балів. Залежно від того, яким переживання досліджуваній приписує найвищий ранг, він зараховується до того чи іншого типу ЗЕС. З метою детального аналізу одержаних результатів ми умовно виділили три рівні емоційної спрямованості майбутніх психологів: високий – 10 – 12 балів, середній – 5 – 9 балів і низький – 0 – 4 бали.

Виклад основного матеріалу дослідження. Таким чином, результати здійсненого нами емпіричного дослідження (Рис.1) свідчать про те, що для більшості студентів-

психологів притаманний високий рівень альтруїстичної емоційної спрямованості (55,32%). Це вказує на те, що більшість з них мають потребу у сприянні, допомозі, покровительстві людям, прагнуть приносити іншим радість і щастя, проявляють спектр почуттів від турботи і піклування про чийсь долю до ніжності чи замилювання, від вірності до жалю і співчуття. Вони вміють співпереживати удачі і радості іншого. Саме такі почуття й емоції відповідають змісту фасилітативної діяльності майбутнього психолога.

го виду емоцій у роботі психолога-фасилітатора. Адже, як зазначав К. Роджерс, одним з найважливіших завдань фасилітатора у роботі з клієнтом є створення атмосфери «абсолютного доброзичливого прийняття», завдяки якій він зможе відчувати клієнта як людину, яка наділена безумовною самоцінністю, відчувати комфорт від такого повного контакту, одержати задоволення від створення такого клімату, який дає клієнту свободу ставати самим собою. А це можливо лише за умови, що сам психолог володіє особливим поглядом на

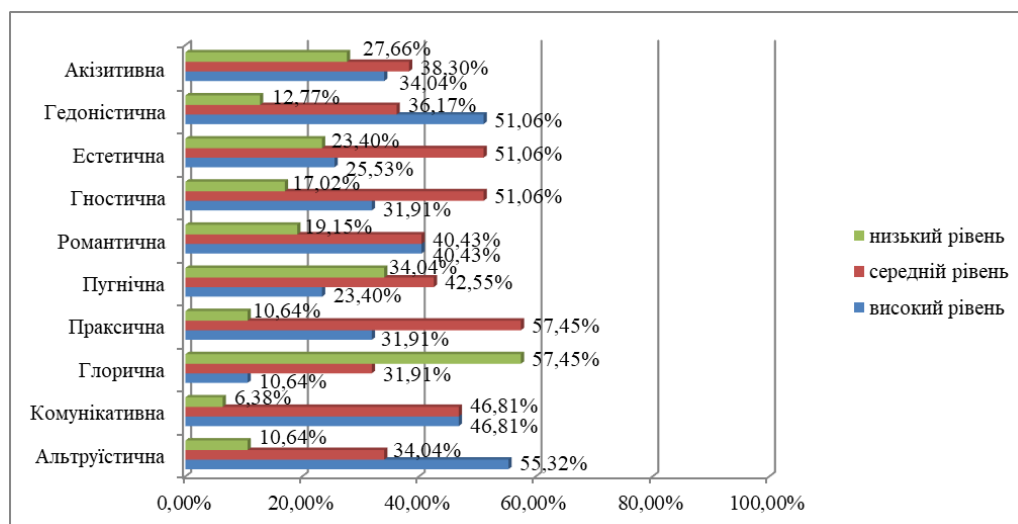

Рис. 1. Розподіл показників рівнів емоційної спрямованості у студентів-психологів (N=57)

Значна частина досліджуваних (51,06%) виявили високий рівень гедоністичної емоційної спрямованості, що вказує на те, що для студентів спеціальності «Психологія» майбутня професія пов'язана з приємними відчуттями і спрямована на задоволення потреби тілесного і душевного комфорту. Тут важливо звернути увагу на важливість саме цьо-

життя, – розуміє і приймає самого себе, усвідомлює власні цілі і прагнення, завдяки чому відчуває як тілесний, так і душевний комфорт (Роджерс, Фрейберг, 2002).

Однакову кількість досліджуваних виявлено з середнім і високим рівнем комунікативної емоційної спрямованості (46,81%). Це свідчить про їх потребу в спілкуванні, бажан-

ня спілкуватися і ділитися своїми думками й переживаннями, знайти відгук на них; почуття симпатії і прихильності, поваги і вдячності; бажання заслужити схвалення від близьких і шанованих людей. Важливість емоційної спрямованості для ефективного міжособистісного спілкування підтверджується в концепції К. Роджерса, згідно з якою саме психолог повинен зуміти вступити в інтенсивні суб'єктні особисті взаємини з клієнтом, тобто ставитися до нього не як учений до об'єкта дослідження, не як лікар, від якого очікують діагнозу і лікування, але як людина до людини (Роджерс, Фрейберг, 2002).

40,43% студентів-психологів виявили середній і високий рівень романтичної емоційної спрямованості, що свідчить про їх прагнення до всього надзвичайного, незвичайного, незвіданого і таємничого. Їм притаманне хвилююче почуття особливої значущості того, що відбувається все здається незвичайним, повним значущості і таємниць. Саме таким незвіданим і непередбачуваним впевнено можна назвати процес фасилітації. Адже, як зазначає П. В. Лушин, цей процес є «ймовірнісним, нелінійним і незворотним, що відповідає природі особистісних змін» (Лушин, 2005: 264).

Практична емоційна спрямованість у більшості досліджуваних (57,45%) представлена на середньому рівні. В основі цієї спрямованості лежать переживання, викликані діяльністю, її змінами в ході роботи, її успішністю чи неуспішністю, труднощами її здійснен-

ня і завершення, бажання досягнути успіху в роботі, захопленість роботою, любування результатами своєї праці, її продуктами. Ці показники узгоджуються з критеріями сформованості фасилітативних здібностей, виокремленими вітчизняними дослідницями Е. У. Гуцало і М. Й. Казанжи: ефективність впровадження особистісно-орієнтованих комунікативних технологій; готовність до пошуку варіантів розв'язання проблем, до гнучкої варіативної поведінки в складних ситуаціях (Гуцало, 2006); здатність допомагати іншій людині, сприяючи її розвитку (Казанжи, 2006).

У половини досліджуваних (51,06%) бачимо середній рівень гностичної емоційної спрямованості, пов'язаної не просто з потребою в одержанні будь-якої нової інформації, а з потребою «когнітивної гармонії», суть якої в тому, щоб в новому, невідомому, надзвичайному відшукати знайоме, звичне, зрозуміле, приводячи таким чином усю наявну інформацію до одного «спільного знаменника». У структурі фасилітативної діяльності ця спрямованість проявляється в прагненні зрозуміти, проникнути в сутність проблеми клієнта, подолати суперечності у власних міркуваннях, систематизувати їх; у відчутті близькості вирішення проблемної ситуації, радості відкриття істини.

Така ж кількість досліджуваних (51,06%) виявила середній рівень естетичної емоційної спрямованості (Рис.1). Тобто для більшості майбутніх психологів притаманний

середній рівень естетичних емоцій, які викликаються тільки такими видами мистецтва, в яких форма і зміст нероздільні. У контексті фасилітативної діяльності психолога своєрідним естетичним фоном, який сприяє активізації внутрішніх рефлексивних процесів у клієнта впевнено можна назвати метафоричний матеріал. Адже в процесі психотерапії важливо, не атакуючи систему ціннісних орієнтацій клієнта, продемонструвати йому однобічність його позиції. В цій ситуації міфи, легенди, казки, історії, притчі сприяють активізації уяви й інтуїції людини, налагодженню взаєморозуміння між психологом і клієнтом тощо.

Значна кількість майбутніх психологів (57,45%) продемонструвала низький рівень глоричної емоційної спрямованості. Тобто більшість з них не проявляють потреби в самоствердженні, в славі, не прагнуть завоювати визнання та повагу через майбутню професію. Тут доречно звернути увагу на те, що саме ці показники суперечать сутнісним характеристикам психолога-фасилітатора. Адже, як зазначає К. Роджерс, для того, щоб бути фасилітатором розвитку інших, психолог повинен бути, передусім, фасилітатором свого власного саморозвитку: зрозуміти і прийняти самого себе; усвідомити власні цілі і прагнення; розвивати особистісну відповідальність, впевненість у собі, почуття власної гідності, творчість; вчитися відкрито висловлювати власні почуття й переживання, з одночасною готовністю приймати почуття іншої людини, розу-

міти її, вірити у її здібності і довіряти можливостям її саморозвитку (Роджерс, Фрейберг, 2002).

Таким чином, аналіз розподілу показників за шкалами методики Б.І. Додонова продемонстрував відповідність емоційної спрямованості сутності і структурі фасилітативної діяльності майбутніх психологів.

Розглядаючи ЗЕС як певний варіант координації спонукань особистості шляхом об'єднання навколо найсильнішої з них, Б.І. Додонов звертає увагу на поєднання емоцій. Так, аналіз розподілу середніх значень показників за шкалами емоційної спрямованості у вибірці досліджуваних дає підстави стверджувати, що для більшості майбутніх психологів характерне поєднання альтруїстичної (8,89 б.), гедоністичної (8,81 б.), комунікативної (8,74 б.) і романтичної (8,09 б.) емоційної спрямованості (Рис.2).

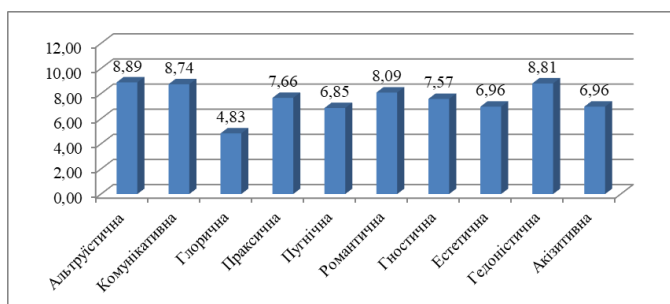

Рис. 2. Розподіл середніх значень емпіричних показників за шкалами емоційної спрямованості у студентів-психологів (N=57)

Вважаємо за доцільне звернути увагу на те, що це саме ті емоції, без яких фасилітативна діяльність психолога просто не може

бути ефективною. Апелюючи до підходу Б. І. Додонова, можемо припустити, що, якщо ці переживання є цінністю для особистості майбутнього психолога, в майбутньому така молода людина буде відчувати справжнє захоплення від своєї професійної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, здійснений нами теоретичний аналіз підтвердив важливість розвитку у майбутніх психологів готовності до фасилітативної діяльності. Сутнісною основою професійного становлення психолога-фасилітатора впевнено можна вважати професійне самовизначення, яке співвідноситься зі змістом особистісного самовизначення. Індикатором ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця, його загальної спрямованості виступає емоційна спрямованість особистості. Саме емоційна спрямованість, яка визначається потребою особистості в емоційно насиченому змісті самого процесу діяльності, в переживаннях як самодостатніх цінностях, виражається в фасилітативній діяльності і мотивує її. На основі здійсненого емпіричного дослідження особливостей емоційної спрямованості у майбутніх психологів бачимо, що для більшості з них притаманний високий рівень альтруїстичної, гедоністичної, комунікативної і романтичної емоційної спрямованості. Це дозволило нам зробити припущення про те, що саме такі особливості емоційної спрямованості майбутніх психологів відповідають сутності та структурі їх фасилітативної діяльності і в майбутньому зможуть забезпечити її

ефективність. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в комплексному емпіричному дослідженні структури фасилітативної діяльності майбутніх психологів.

References (Transliteration):

- Hutsalo, E. U. (2006) Tiutorski zaniattia z psykhologii yak praktychna humanizatsiia osvity [Tutorial classes in psychology as a practical humanization of education]. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2006/txt/06geupgo.php> [in Ukrainian]
- Dodonov, B. Y. (1995) *Harmonycheskoe razvytye y typolohycheskoe svoeobrazye lychnosti* [Harmonic development and typological identity of personality]. red.-sost. A. Y. Krasnylo, A.P. Novhorodtseva, *Khrestomatya po pedahohycheskoi psykhologii* (S. 168 – 181). Moskva : Mezhdunarodnaia pedahohycheskaia akademyia. [in Russian]
- Dodonov, B. Y. (1978) *Эмоция как ценность* [Emotion as a Value]. Moskva : Polytyzdat. [in Russian]
- Kazanzhy, M. I. (2006) *Psykhologichni osoblyvosti fasyliatyvnosti yak vlastyvoli osobystosti* (avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. psykol. nauk: 19.00.01) [Psychological features of facilitation as personality traits]. Pivdenoukrayynskiy derzhavniy pedagogichniy universitet imeni K. D. Ushinskogo, Odesa. [in Ukrainian]
- Lushyn, P. V. (2005) *Lychnostnye yzmeneniya kak protsess: teoriya y praktyka* [Personal changes as a process: theory and practice]. Odessa : Aspekt. [in Russian]
- Radchuk, H. K. (2014) *Aksiopsykhologhiia vyshchoi shkoly : monohrafiia* [Axiopsychology of high school : monograph]. Ternopil, TNPU im. V.Hnatiuka. [in Ukrainian]

Radchuk H., Adamska Z., Oliynyk M. (2019) Features of Authenticity Development in Future Psychologists. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala Journal*, published by Lumen Publishing House. Vol. 11, N 3. P. 213-223. [in English]

Rodzgers, K., Freiberh, D. (2002) *Svoboda uchytsia* [Freedom to learn]. Moskva : Smysl. [in Russian]

Smyrnova, H. E., Naumkina, E. V. (1997) *Metodyka Dodonova B.Y. Opredelenye obshchei emotsionalnoi napravlenosti lychnosti* [Determination of the general emotional orientation of the personality]. *Shkolnye tekhnolohyy. № 1. S. 100 – 103* [in Russian]

Halyna Radchuk

DSc in Psychological Science, Prof., Head of the Department of Developmental Psychology and Counselling, Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University in Ternopil, Ternopil (Ukraine)

Zoryana Adamska

Ph.D. in Psychological Science, Associate professor at the Department of Developmental Psychology and Counselling, Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University in Ternopil, Ternopil (Ukraine)

Halyna Sviderska

Ph.D. in Psychological Science, Associate professor at the Department of Developmental Psychology and Counselling, Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University in Ternopil, Ternopil (Ukraine)

Ivanna Andriyчук

Ph.D. in Psychological Science, Associate professor at the Department of Developmental Psychology and Counselling, Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University in Ternopil, Ternopil (Ukraine)

Viktoria Oleksiuk

Ph.D. in Psychological Science, Associate professor at the Department of Developmental Psychology and Counselling, Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University in Ternopil, Ternopil (Ukraine)

EMOTIONAL ORIENTATION IN THE STRUCTURE OF FACILITATIVE ACTIVITY OF FUTURE PSYCHOLOGISTS

ABSTRACT

The article presents theoretical substantiation and empirical research of the development of emotional orientation in the structure of facilitation activities of future psychologists. The development of students-psychologists' readiness for facilitative activities and related problems are actualized. In the context of facilitate support it is possible to provide the full development of future psychologists' facilitative abilities: self-actualization, comprehension of life, internal motivation, reflexivity, self-esteem and self-understanding, authenticity, empathy, self-confidence, responsibility, the ability to accept, respect and understand others; the ability to create special conditions for personal development. The essential basis for psychologists-facilitators' professional formation is their professional self-determination, which correlates with meanings of their personal self-determination. An individual's emotional orientation is an indicator of future specialists' value and general orientations.

We analyzed B.I Dodonov's approach, according to which individuals' emotional orientations are determined by their need in emotional colouring of their actions, when individuals' experiences obtain self-sufficient values; and it expressed in individuals' activities, motivates them

and influences a professional choice and professional procedural moments. Our empirical study was based on B.I Dodonov's classification of value emotions: altruistic emotions, communicative emotions, glorious emotions, praxic emotions, pugnantic emotions, romantic emotions, gnostic emotions, aesthetic emotions, hedonistic emotions, and acquisitive emotions. The empirical study of future psychologists' emotional orientations shows that the studied students are mostly characterised by high altruistic, hedonistic, communicative and romantic emotional orientations. We can assume that these particular features of future psychologists' emotional orientation correspond to the essence and structure of their facilitation activities and, in the future, they will help ensure their work effectiveness.

Keywords: facilitation, facilitative activities, facilitation abilities of future psychologists, general emotional orientations.

Радчук Галина Кондратьевна

Доктор психологических наук, профессор, заведующий кафедрой психологии развития и консультирования Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка, г. Тернополь (Украина)

Адамская Зоряна Михайловна

Кандидат психологических наук, доцент кафедры психологии развития и консультирования Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка, г. Тернополь (Украина)

Свидерская Галина Мирославовна

Кандидат психологических наук, доцент кафедры психологии развития и консультирования Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка, г. Тернополь (Украина)

Андрийчук Иванна Петровна

Кандидат психологических наук, доцент кафедры психологии развития и консультирования Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка, г. Тернополь (Украина)

Олексюк Виктория Романовна

Кандидат психологических наук, доцент кафедры психологии развития и консультирования Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка, г. Тернополь (Украина)

**ЭМОЦИОНАЛЬНАЯ
НАПРАВЛЕННОСТЬ В СТРУКТУРЕ
ФАСИЛИТАТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
БУДУЩИХ ПСИХОЛОГОВ**

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена теоретическому обоснованию и эмпирическому исследованию особенностей развития эмоциональной направленности в структуре фасилитативной деятельности будущих психологов. Актуализировано проблему развития готовности сту-

дентов-психологов к осуществлению фасилитативной деятельности. Определено, что в условиях фасилитативного сопровождения возможно обеспечить полноценное развитие фасилитативных способностей будущих психологов: самоактуализированность, осмысленность жизни, внутреннюю мотивированность, рефлексивность, самоуважение и самопонимание, аутентичность, эмпатийность, уверенность в себе, ответственность, способность к принятию, уважению и пониманию других, к оказанию помощи и поддержки; способность создавать особые условия для развития личности. Сущностной основой профессионального становления психолога-фасилитатора определено профессиональное самоопределение, которое соотносится с содержанием личностного самоопределения. Индикатором ценностных ориентаций будущего специалиста, его общей направленности выступает эмоциональная направленность личности. Проанализирован подход Б. И. Додонова, согласно которому эмоциональная направленность личности определяется ее потребностью в эмоционально насыщенном содержании самого процесса деятельности, в переживаниях как самодостаточных ценностях и выражается в деятельности, мотивирует ее и влияет на выбор сферы деятельности и процессуальные моменты. В основу эмпирического исследования положена классификация ценностных эмоций Б. И. Додонова: альтруистические, коммуникативные, глорические, практические, пугниче-

ские, романтические, гностические, эстетические, гедонистические, акизитивные. Эмпирическое исследование особенностей эмоциональной направленности у будущих психологов показало, что для большинства из исследуемых присущ высокий уровень альтруистической, гедонистической, коммуникативной и романтической эмоциональной направленности. Сделано предположение о том, что именно такие особенности эмоциональной направленности будущих психологов соответствуют сущности и структуре их фасилитативной деятельности и в будущем смогут обеспечить ее эффективность.

Ключевые слова: фасилитация, фасилитативная деятельность, фасилитативные способности будущих психологов, общая эмоциональная направленность.

Дата отримання статті: 11.05.2019

Дата рекомендації до друку: 25.11.2019

Дата оприлюднення: 30.11.2019